

שימוש בתכונות ספקטרליות של כיסויים וחיפויים לבקרת הגדילה והיצור של ירקות בתי-צמיחה

חוקרים שותפים: מרסל פוקס, לבנה קורדובה-ביז'נר, איתן פרסמן, רחל שקד, קטי רוזנפלד -
מנהל המחקר החקלאי.
מירי תגרמן, חנה יחזקאל, יהורם לשם, דוד שמואל - מו"פ דרום.

תקציר

מבוא

חומרי כיסוי בבתי צמיחה, המפחיתים את עוצמת קרינת השמש המגיעה לצמחים, מקטינים גם את פוטנציאל הייצור שלהם. על אף זאת, שימוש בכיסויים ובצביעה ממסכת (whitewash) להגנה על היבול מפני חום ועקת מים, הנגרמים עקב קרינה חזקה, הוא שכיח. ידוע גם שקרינה חזקה גורמת לירידה בתגובה הפוטוסינתטית של צמחים. רוב קרינת השמש היא תוצאה של קרינה ישירה, כאשר העלים הקולטים את הקרינה מונעים הארה של העלים המוצלים. על פי רוב, הארה ישירה בעלווה שאינדקס פני העלה שלה הוא 4 מגיעה רק לשליש מעלי הצמח. לפיכך, יש יתרון בהפחתת הולכת האנרגיה של כיסויים, על ידי שילוב של תוספים המגבירים את פיזור האור ומקטינים את עומס החום הנגרם בשל הארת עלים ישירה, אך מגבירים את עוצמת פיזור הקרינה, המגיעה גם לעלים המוצלים.

פעילות התגובה הפוטוסינתטית לאור וגיאומטריית קליטת הקרניים מאפשרת חישוב תיאורטי של היתרונות הנובעים מתוספים המאפשרים פיזור אור. אך, רק מעט הידוע על השפעתם האמיתית של תוספים אלו על משטרי ההארה ועל תנאי הסביבה בבתי צמיחה, ולא ניתן לצפות את השפעתם על היבול. בניסוי המתואר בעבודה זו נערכה בדיקה אמפירית של השפעת תוספים להגברת פיזור האור בכיסויי יריעות פוליאיתילן על משטרי האור בתוך בתי הצמיחה ועל הייצור בשני זנים של פלפל מתוק.

מבוא

טיפולים: ארבעה סוגי יריעות פוליאיתילן בעובי של $150 \mu\text{m}$ (פלסטיק גיניגר) שמשו לכיסוי ארבעה בתי צמיחה מאווררים בשטח גג של 1000 m^2 (גובה מרזב: גובה הרכס: רוחב המיפתח) בתחנת הנסיונות בבשור. הכיסויים הותקנו באוגוסט 1999. כל ניסוי התקיים בשטח של חצי מבית הצמיחה (בין שתי קורות המיפתח). טיפוס יריעות הפוליאיתילן ואיפיוני ההולכה הנומינליים שלהם מסוכמים בטבלה 1.

טבלה 1. התכונות הרדיומטריות של יריעות פוליאיתילן (בעובי של $150 \mu\text{m}$) כפי שנמדדו במעבדת היצרן.

סוג היריעה	הולכת אור (%)	פיזור אור (%)
IR clear (צלול)	88.5	27.0
IR diffusing (מפוזר)	84.5	57.6
IR-UV diffusing (מפוזר)	85.0	68.0
IR-UV diffusing anti-dust (מפוזר, דוחה אבק)	N/A	N/A

צמיחה ועיבוד: שני זני פלפל מתוק – סליקה וקובי – גודלו בבתי צמיחה. כמות היבול ואיכות היבול תועדו במשך תקופת הגידול (תאריך השתילה, מרחקי השתילה, תאריכי התקנת היריעות ותאריכי הסרתן).

מדידות קרינה: ארבעה פירנומטרים (Kipp & Zonnen, Delft, Model CM-5) הותקנו מתחת לכל אחד מסוגי היריעות מעל החלק העליון של העלווה, מתחת למיפתח של הרכס המרכזי, מאחר ששם השפעת חסימת האור במבנה היא מינימלית. פירנומטר חמישי מדד את הקרינה הגלובלית החיצונית. כל החיישנים חוברו לטוען נתונים (data logger) (Campbell Scientific, Logan, Model CR-10). במשך הבדיקות משך הסריקה נקבע ל-60 שניות. איסוף הנתונים הופסק עם סיום הסריקה. הפירנומטר שהוצב מחוץ למבנה הוצלל ע"י עדשה עגולה ברדיוס של 0.20 מ' שהוחזקה במרחק של מטר אחד ממנו עד לייצוב האות. מדידה זו ייצגה את פיזור הקרינה בחוץ. שיעור עודף הקרינה לעומת הקרינה הגלובלית נתן את מקטע הפיזור. איסוף הנתונים התחדש אז. ההליך חזר על עצמו בפירנומטרים שהוצבו בתוך המבנה כדי למדוד את סך הקרינה ואת פיזור ההולכה של קרינת השמש. המדידות נערכו במשך היום, מהשעה 10:30 עד 13:30, כדי לעקוב אחר השינויים בקרינת השמש.

תוצאות

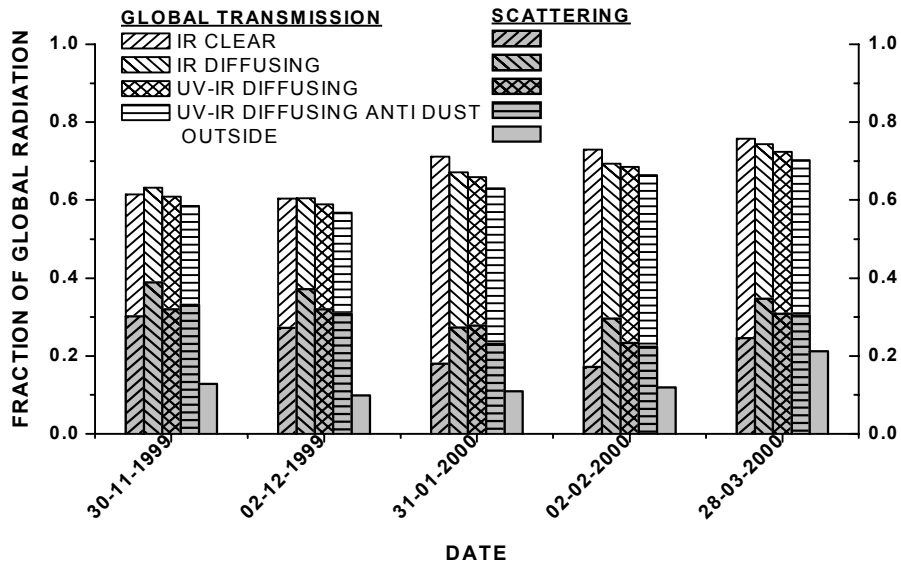
קרינה: הקרינה נמדדה ב-30.11.1999 וב-2.12.1999. לאחר תקופת יובש ממושכת, שאפשרה לאבק להצטבר על היריעות. שלוש המדידות הבאות נערכו ב-31.01.2000 וב-02.02.2000 וב-28.3.2000. לאחר תקופות גשומות ששטפו את רוב האבק, הימים שנבחרו היו בהירים ללא עננות. בתנאים אלה היה ניתן להניח שהקרינה היתה קבועה במשך 10 הדקות שנדרשו להשלמת סדרת המדידות. התוצאות המוצגות באיור 1 מראות שנוכחות האבק הפחיתה את הולכת האור הנומינלית לכ-60% ומאפייני ההולכה בארבע היריעות היו שוות. לא נמצא יתרון בשימוש ביריעה דוחת אבק לעומת היריעות האחרות. פיזור הקרינה הוגבר תחת כל היריעות כשליריעות ה-IR היה יתרון קבוע. הנתונים שנאספו לאחר הגשמים בינואר הראו הגברה מובהקת של הולכת אור, דבר שהצביע על כך שהגשם שטף את האבק. הסרת האבק גרמה גם להפחתה בפיזור הקרינה בתוך בתי הצמיחה. ההולכה הטובה ביותר נמצאה ביריעת IR צלולה, אך פיזור הקרינה האבסולטי היה הנמוך ביותר ביריעה זו. במדידות שנערכו ב-28.3.2000 נמצאו ערכי ההולכה הגבוהים ביותר. תוצאה זו נובעת מההגבהה של זווית השמש בשמים ומנוכחות מרכיב פיזור גדול יותר בקרינה הגלובלית החיצונית.

יכול: היכול תחת כל ארבע היריעות היה כמעט זהה. הנתונים מסוכמים באיורים 2, 3 ובטבלאות 2 ו-3. יכול זן הסליקה היה גבוה במעט תחת יריעת IR צלולה, אך לא בזן קובי. תחת יריעות IR-UV מפוזר ו-IR-UV דוחה אבק היה היכול נמוך במעט בשני הזנים. אולם, ההבדלים היו קטנים מכדי להסיק שנוכחות תוסף ה-UV הקטינה את היכול. מאחר שחלק הפרי שלא היה ראוי ליצוא או לשיווק היה קטן בכל הטיפולים (טבלה 4), לא היתה משמעות להבדלים בין היריעות.

מסקנות

נראה כי ליריעת פוליאיתילן קולטת UV המכילה תוסף מפזר אור ישנה השפעה משמעותית על הייצור בפלפל מתוק. ההבדלים בסה"כ ההולכה ובתכונות פיזור האור של היריעות מתבטלות על ידי השפעת האבק. הירידה ביכול שנצפתה ביריעה קולטת UV קטנה מכדי להצדיק חזרות על הניסוי, הנדרשות כדי לבסס את המשמעות הסטטיסטית של התוצאות.

RADIATION TRANSMISSION AND SCATTERING BY POLYETHYLENE COVER OF GREENHOUSES

איור 1. השפעת הולכת קרינת שמש ופיזור הקרינה שנמדדו בארבע יריעות פוליאתילן.

טבלה 2.
טבלאות סיכום סליקה

פלפל זן סליקה ייבול בק"ג לדונם

טיפול	דצמבר	ינואר	פברואר	מרץ	אפריל	מאי	יוני
I.R CLEAR (צלול)	2,252	3,255	773	506	5,841	1,657	1,808
I.R DIF (מפוזר)	2,366	2,955	1,194	819	4,880	2,369	1,902
IRV DIF	2,142	3,105	1,292	525	4,297	2,543	1,545
IRV DIF אבק	2,445	2,899	846	712	4,942	1,853	1,634
I.R CLEAR ומצטבר	2,252	5,507	6,279	7,292	12,627	14,284	16,092
I.R DIF ומצטבר	2,366	5,321	6,515	8,153	12,214	14,583	16,485
IRV DIF ומצטבר	2,142	5,247	6,538	7,587	11,360	13,903	15,447
IRV DIF אבק ומצטבר	2,445	5,344	6,190	7,613	11,844	13,697	15,330

פלפל זן סליקה מספר פירת לדונם

טיפול	דצמבר	ינואר	פברואר	מרץ	אפריל	מאי	יוני
I.R CLEAR	11398	17461	4418	2021	26273	9353	9894
I.R DIF	11210	15628	6298	3290	20986	13630	10740
IRV DIF	10364	16662	6698	2256	18354	14406	9424
IRV DIF אבק	12385	15628	4959	3290	22043	9894	9095
I.R CLEAR ומצטבר	11398	28858	33276	37318	61570	70923	80817
I.R DIF ומצטבר	11210	26837	33135	39715	57411	71041	81780
IRV DIF ומצטבר	10364	27025	33723	38235	54332	68738	78161
IRV DIF אבק ומצטבר	12385	28012	32971	39551	58304	68197	77292

טבלה 3.

טבלאות סיכום קובי

פלפל זן קובי -יבול בק"ג לדונם

יבול	דצמבר	ינואר	פברואר	מרץ	אפריל	מאי	יוני
I.R CLEAR	2120	3038	1028	765	4551	2275	1657
I.R DIF	2345	2761	1052	1096	3584	2242	1513
IRV DIF	1892	2512	1415	823	2912	2769	1508
IRV DIF ודוחה אבק	2301	2644	842	756	4239	2525	1402
I.R CLEAR ומצטבר	2120	5158	6186	7715	11502	13777	15433
I.R DIF ומצטבר	2345	5105	6158	8350	10838	13081	14594
IRV DIF ומצטבר	1892	4403	5818	7463	9553	12322	13830
IRV DIF ודוחה אבק מצטבר	2301	4945	5787	7298	10782	13307	14708

פלפל זן קובי - מספר פירות לדונם

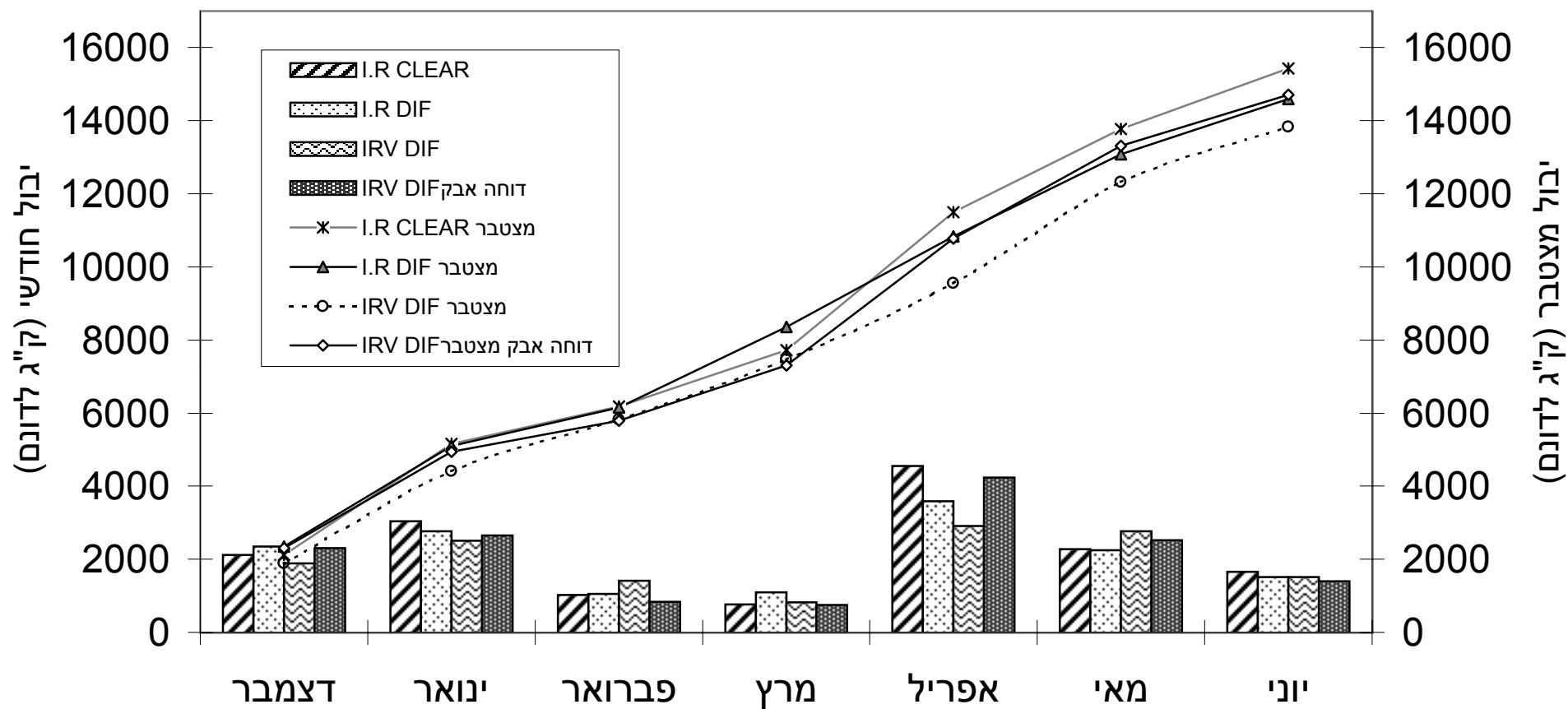
יבול	דצמבר	ינואר	פברואר	מרץ	אפריל	מאי	יוני
I.R CLEAR	11703	19881	6467	3478	20163	12079	8954
I.R DIF	12878	17508	6533	4888	15228	11727	9330
IRV DIF	10528	16262	9330	3925	12455	15816	9259
IRV DIF ודוחה אבק	12831	18001	5805	3760	18777	13442	7614
I.R CLEAR ומצטבר	11703	31584	38051	45007	61692	73771	82725
I.R DIF ומצטבר	12878	30386	36919	46695	57035	68761	78091
IRV DIF ומצטבר	10528	26790	36120	43969	52499	68315	77574
IRV DIF ודוחה אבק מצטבר	12831	30832	36637	44157	59173	72615	80229

טבלה 4.

טבלת איכות היבול המצטבר לדונם (בק"ג) תחת היריעות השונות

יבול	ייצוא		שוק מקומי		בררה		סך-היבול
	ייצוא	עיוות	סידוק	שפיץ	שחור-פיתם	פלפל	
I.R CLEAR	10854	1712	2333	663	195	10	15765
I.R DIF	10456	1907	2393	654	122	8	15539
IRV DIF	9522	2070	2133	770	129	15	14639
IRV DIF ודוחה אבק	10108	1672	2408	675	149	7	15019

ציור 2: השפעת סוג היריעה על היבול הכללי (ק"ג לדונם) בזן קובי חוות הבשור 1999/2000

ציור 3: השפעת סוג היריעה על היבול הכללי (ק"ג לדונם) בזן סליקה חוות הבשור 1999/2000

